

Ramses değiliz ki tombak buhurdanla gömülelim!

Şubat 2019

Koleksiyoner, araştırmacı ve Arter Genel Koordinatörü Bahattin Öztuncay, 1990'ların ikinci yarısından itibaren imza attığı her işle adından söz ettirmiş önemli bir isim. Viyana'daki öğrencilik yıllarında başlayan tarih ve koleksiyon merakı zamanla hobi olmaktan çıkıp yeni bir iş alanı açmış Bahattin Bey'e. 2000 yılında faaliyete geçen Arter'de, önemli sergi ve kitap projeleri yapan ekibin başında bulunan Öztuncay, aynı zamanda Koç Holding'de üst düzey yöneticilik yapıyor. Ömer Koç'u ve koleksiyonunu da yakından tanıyan Bahattin Öztuncay'la şahsi çalışmalarını ve Ömer Koç koleksiyonunu konuştuk. İyi okumalar...

Koleksiyon yapmaya ne zaman başladınız?

Viyana Teknik Üniversitesi'nde öğrenciyken, 1977'de başladım. Avusturya Lisesi'nden mezun olduktan sonra gittim Viyana'ya. O zamana kadar koleksiyonum yoktu ama denizciliğe, balık avcılığına meraklıyım. O merak koleksiyonculuğu getirdi. Kabuklar, balıklar, balıkçılıkla ilgili eski kitaplar, tarihi kitaplar derken ufak ufak başladım.

Hangi yaşlarda vardı bu meraklar?

18 - 19 yaşlarında... Viyana'da eski balıkçılık kitapları arıyorum. 1850'lerde 60'larda basılmış güzel ciltli kitaplar vardır. Üzerinde balık kabartmaları vesaire olur. 1980'de bir gün bir dükkândan içeri bir girdim, rafta İstanbul fotoğraf albümü! Başladım sayfaları çevirmeye. İnanılmaz! Boğazın eski halleri, panoramalar, onlar bunlar. Bütün sırtlar bomboş, sahillerde sadece yalılar var... Kargopulo'nun çektiği albüme Büyükada'nın bir fotoğrafını görmüştüm, Büyükada'da şahane evler ve köşkler var. Karşıda Kartal, Maltepe gözüküyor, hiçbir şey yok! 1875'te çekilmiş fotoğraf. Tek bir bina yok!.. 1930'larda, 40'larda şehirde yıkımlar başlamış. O tarihlere kadar doku bu! **Menderes zamanında yolları açacağız diye büyük bir katliam yapıyor. İhanetin en büyüğü..** Galata Kulesi, bir üçgenin üst köşesine yapılmıştır. Diğer iki taraftan aşağı doğru surlar iniyor. James Robertson'un fotoğraflarında surlar gözüküyor. O fotoğraflarla birlikte İstanbul'a ve fotoğrafa bir merak uyandı.

O vakte kadar ne alıyordunuz?

Kitap topluyordum. Tarihe hiç merakım yoktu. Lisede en sevmediğim ders tarihi. Ortanın üstü bir öğrenciydim, hayatımda ikmale kalmadım. Bir hoca vardı, tarihten ikmale bırakmaya kalktı, yalvar yakar kurtardım. Ama araştırma merakım vardı. Bu merakla yazdım o kitapları da.

O yıllarda fiyatlar nasıldı?

Babamın gönderdiği küçük öğrenci paramla Güney Almanya ve Avusturya'da ne çıkarsa satın alabiliyordum. Şimdi en az 500 dolar olan Miss Pardoe o zaman 30, 40 dolardı. Kimse toplamıyordu ki! O zamanlar Viyana'nın en iyi caddesinde sahaflar vardı. Gide gele zaman içinde arkadaş olmuştuk. Bir gittiğimde bana antetli bir kâğıt gösterdiler, 'İstanbul'dan birisi bize yazıp Türkiye ile ilgili kitap soruyor' diye. Bir baktım, Turing Klubü, Çelik Gülersoy! Rakibim oydu, başka hiç kimse yoktu. Tabii ben gezdiğim için çok daha rahat ulaşıyordum malzemeye.

Ne topluyordunuz?

İstanbul! Eski fotoğraflar, bir de havacılık tarihine merak salmıştım.

O yıllarda Türkiye'de fotoğraf ve belge toplayan pek kimsenin olmadığı anlatılır. Nasıl farkına vardınız bu tür malzemenin?

Türkiye'de yoktu ama Avusturya'da vardı. Sadece fotoğraf satan sahaflar vardı orada. Avrupa, İtalya, Yunanistan, Kudüs toplayanları biliyorum. Avusturya'ya gitmeseydim bu konulardan çok uzak kalırdım. Ufkumu orası açtı. En büyük avantajım ucuza alabilmektir. Bir de lisan bildiğim için kaynaklara daldım.

Çok malzeme çıkıyor muydu?

Çıkıyordu. Çıkmasının sebebi de şu; Osmanlı Rus savaşıyla birlikte Osmanlı'nın ekalliyetle sıkıntısı başlıyor. Büyük devletler, Osmanlı İmparatorluğu'nu kendi aralarında paylaşmış. Ruslar Ortodoksların, Fransızlar Katoliklerin, İngiliz ve Amerikalılar da Protestanların hamiliğine soyunmuş. Osmanlı gücünü yitirince de kendilerini göstermeye başlıyorlar. Robert Kolej 1850'lerde kuruluyor. Aynı yıllarda Lübnan'da Amerikan Üniversitesi'ni kuruyor adamlar. Binalar da neredeyse aynı. Bütün bu adımlar, yayılma politikasının, kolonyal emperyalizmin sonuçları. 'Osmanlı devletinde Ermeniler 19. yy'da çok güçlendi, finansta, muhaberatta, dış işlerinde vardılar!' diyor ama onlar Katolik Ermeni'ydiler. Fransa'nın yönlendirmesiyle almışlardı o mevkileri.

Yani o yılları değerlendirirken azınlıkların milliyetlerine değil mezheplerine de bakıp konuşmak lazım!

Tabii, kesinlikle! Osmanlı'nın paylaşım planı mezhepler üzerinden yapılıyor. 1860'larda, 70'lerde petrolü alıyor Batı. Irak, Suudi Arabistan, Kafkasya, Basra, Musul, Kerkük petroleri 150 - 200 yıllık çıkar savaşının sebebi. Şu anda yaşadığımız sıkıntılar 200 sene önce de vardı... Diğer müttefikleriyle arası bozulan ve toprak kaybetmeye başlayan Abdülhamit yeni bir ittifak arayışına giriyor. Böylelikle Almanlarla ve Avusturyalılarla ilişki güçlenmeye başlıyor. 1880'den itibaren Almanca konuşulan yerlerde, Almanya ve Avusturya'da Türkiye ile ilgili malzeme birikiyor. Sonra Birinci Dünya Savaşı'nda ittifak yapılıncaya ilişki daha da güçleniyor... Osmanlı'ya dair bazı şeyleri Almanca bilmeden yazamazsınız. Mesela havacılık tarihi! Alman kaynaklarına girmeden yazılamaz.

Neden?

1912'de 2 tane uçak var ama havalanmıyor. Birinci Dünya Savaşı'nda, 1914'ten 18'e kadar Almanlar bize 450 tane uçak veriyor. Kara kaşımıza, kara gözümüze değil tabii, kendi çıkarları için. Birinci Dünya Savaşı boyunca, yani havacılığın taş devrinde Osmanlı hava kuvvetleri kumandanı Alman! 4 yıl boyunca görev yapıyor. Türk pilotlarının eğitim aldığı yer Almanya! Alman kaynaklarına girmeden bu dönemi nasıl anlayacaksınız? Geçmişini bilmeyen geleceğini şekillendiremez. Bizim sıkıntımız burada! Osmanlı Deniz Kuvvetleri kumandanı da Alman Birinci Dünya Savaşı'nda!

Avusturya'da, Almanya'da dolaştığınız sahalardan sürpriz şeyler de çıkıyor muydu? Bulduğunuzda şaşırdığınız parçalar oldu mu?

Fotoğraf tarihi uzmanı olarak özellikle o konuda bir şey söyleyebilirim; ilk İstanbul fotoğrafları zaten İstanbul'da çıkmıyordu. Çünkü oralardan gelen insanlar İstanbul'dan dönerken Abdullah Biraderler'den, Febus Efendi'den hatıra olarak fotoğraf alıp götürüyorlardı. Saray fotoğrafçısı Abdullah, Vasilaki Kargopulo gibi isimler, İstanbul manzaralarını Beyoğlu'ndaki dükkanlarında Avrupalı müşterilerine satıyor, onlar da albüm halinde ya da tek tek aldıkları bu fotoğrafları hatıra olarak kendi ülkelerine götürüyordu. O fotoğraflar için burada, saray ciltçileri tarafından yapılmış ciltler de satılıyordu. Ama o kadar pahalı ki! Bir Abdullah albümünün faturası var, 60 altın! Kaç kişi alabilecek?

O albümlerin bugünkü piyasası ne kadar?

Altın değerinde yine aynıdır. Tuğralı falan albümlerden bahsediyoruz. Bir de Osmanlı hanedanı Avrupa hanedanıyla portre ve görsel malzeme takası yapıyordu. Şu anda Anamed'de açık olan sergi o malzemeden derlendi. Abdülhamit, şansölye Bismark'a asker fotoğrafçılara çektirdiği fotoğraflardan yapılmış 3 albüm hediye ediyor. Bismark'ın terekesi müzayedeye çıkınca albümleri Ömer Koç koleksiyonu için satın alıp Türkiye'ye getirdim.

Türkiye ve Osmanlı'ya dair malzemenin piyasası oralarda da yükseldi mi?

Yükseldi ama malzeme kalmadı ki! Biz ne varsa getirdik Türkiye'ye. Biz dediğim bizim gibi koleksiyoncular. Türkiye'de başka büyük koleksiyoncular da var.

Ömer Bey ayarında koleksiyoner var mı Türkiye'de?

Önemli koleksiyoncular var. Emre Gürçay mesela, müzayedesi de yapıldı. İsim zikretmemeyim ama yaklaşık 10 tane büyük koleksiyoncu var. Herkeste o maddi güç olmadığı için spesifik şeyler toplayanlar da var.

Dünya çapında büyük koleksiyonlar bunlar değil mi?

Evet öyleler ama sayıları çok azaldı çünkü devamı gelmiyor. Malzeme çıkmıyor artık. Bir de yurt dışında Ortadoğu merakı olan bazı kurumlar var, onlar da satın alıyor. Almanya'da, İngiltere'de, Fransa'da yaşayan Türkiye kökenli Hristiyanlar, Rumlar, Ermeniler de Türkiye ile ilgili koleksiyonlar yaptı ama o koleksiyonlar oralarda kaldı. Bir kısmı kurumlara sattı, dağılan da çok şey oldu. Şefik Atabey çok büyük bir koleksiyoncuydu, onunki dağıldı mesela. Henry Blackmer çok büyük koleksiyoncuydu, dağıldı. Blackmer koleksiyonu için yapılan müzayedeye devlet katıldı, bazı önemli parçaları aldı. Şefik Atabey koleksiyonundan da bir takım önemli şeyler Türkiye'ye geldi ama sonuçta dağılması önlemedi. Türkiye'deki en büyük sıkıntı kurumların toptan almak için devreye girmemesi. Eskiden yoktu, şimdi en azından bazı kurumlar alıyor.

Siz, Avrupa piyasalarını takip etmeye devam ediyor musunuz?

Önemli şeyler olduğu zaman müzayedelere gidiyorum. Yusuf Franko'nun karikatür albümünü Kanada'dan satın aldım.

Şahsi arşiviniz için miydi, Ömer Bey için mi?

Ömer Bey için. Benim şahsi koleksiyonum çok kısıtlı. Kendim için Osmanlı, Birinci Dünya Savaşı dönemi posta tarihi topluyorum. Osmanlı havacılığı topluyorum bir de.

Ne zaman başladınız bu malzemeyi toplamaya?

25 sene oldu, yayın hazırlıyorum bu konularda. Eve asmak için afiş, 3 - 5 resim falan da aldım ama onlar koleksiyon sayılmaz. Benim yaptığım koleksiyonların maddi değeri yok fakat malzeme bir dosyada toplanıp bir araya gelince araştırma değeri çok yükseliyor. Türkiye'deki en büyük sıkıntı, kurumlarda ve üniversitelerde arşiv olmaması. Orijinal malzeme yok. Eski fotoğraf yok, eski fatura yok! Yok-tu! Eski kartpostal yoktu, ben

Viyana'da kartpostal koleksiyonu da yaptım.

O devam ediyor mu?

Ediyor ama doydum artık. Yenileyemediğiniz zaman tıkanır. Koleksiyonculuk hastalıktır! Paylaşmadığınız sürece kesin hastalık. Çünkü o zaman sadece yığınak yapıyorsunuz. Obsesif Kompulsif Disorder diyorlar ona. Tıpta yeri var. Meydan Larousse'u açın koleksiyonculuk için ruh hastalığı diyor. Paylaşmadığınız zaman çok tehlikeli noktalara gidebiliyor. Bir de varlıklaysanız, alıp alıp bir çekmeceye atıyorsunuz. Allah gecinden versin toplayan kişi vefat ettikten sonra hiçbir şeyden anlamayan çocukları mezatçı mezatçı, sahaf sahaf geziyor... Dünya çapında büyük koleksiyonerlerden duyduğum bir şey var; özel koleksiyoncuların kendi topladıklarını yine kendilerinin değerlendirmesi lazım. Miras kaldığında aile fertleri işin içinden çıkamıyor. Öyle çok şey gördüm. Heba olup gidiyor.

Türkiye'de de gördünüz mü bunun örneklerini?

Gördüm tabii. En büyük sıkıntı tematik koleksiyonların parçalanması. Ama varlıklı aileler devletlere ya da kurumlara bağlıyor. Sadberk Hanım Müzesi'ne hibeler yapıyor mesela. Osmanlı tekstilleri konusunda çok kuvvetli Sadberk Hanım, müthiş bir koleksiyon var. Eski döşemelikler, entariler, gelinlikler, yöresel kıyafetler... Ticari olarak çok kıymetli olmasalar da tarihi değerleri büyük. Müzenin reklamını yapacağım ama buna mecburum, çünkü oraya giren eser, Türk Milleti'nin eseri, satılamaz! Tüm özel müzeler için aynı şey geçerli.

İstanbul'da sahaf dolaşır mıydınız gençlik yıllarınızda?

Benim merakımın çerçevesine giren malzeme Türkiye'den çıkmıyordu. Ben hep dışarıdan aldım. Burada şimdi şimdi asker ailelerinden bir şeyler çıkmaya başladı. Subayların torunları vesaire ellerindeki malzemeleri satıyor, onlar da müzayedelere çıkıyor. Son 15 - 20 senede yerli müzayedelerden çok şey aldım.

Kitaplarınız da var. İlk kitabınızı yazmaya nasıl karar vermişsiniz?

1992'de [Robertson kitabını](#), 97'de [Kargopulo'nun hayatını](#) yazdım. James Robertson'un çektiği İstanbul'un en erken dönem fotoğraflarını bulunca baktım bizde çıkmış hiç yayın yok! 'Ben yazmazsam kimse yazamayacak!'

düşüncesiyle kendime görev edindim. Öyle de oldu hakikaten... Güçlü bir 6. hissim vardır. Malzemenin kokusunu alırım adeta. Robertson ve Kargopulo müthiş fotoğrafçılar, dünya çapında tanınıyorlar ama yüzlerini kimse bilmiyor. Robertson kitabını yazmaya başladıktan sonra Atatürk Kitaplığı'na gidiyorum, araştırıyorum. Bilgisayar yok, diğer arşivlerle iletişim yok. Yabancı gazetelerden okuyorum, parça parça malzeme topluyorum. Derken Çukurcuma'da bir eskiciye girdim ve aldığım bir fotoğraf lotunun içinden, arkasında James Robertson'un adı yazan bir fotoğraf çıktı. Sonra Kargopulo'nun da fotoğrafını buldum. "Sen bu işi yap!" gibi işaret kabul ettim ben bunları. 'Gönderiliyordu' malzeme, buna inanıyorum. Bazı şeyler çağırırsanız gelir!

Profesyonel olarak bu sahaya girişiniz ne zamana rastlıyor?

1998 krizinde işlerimi tasfiye ettim. Bir yandan da kitap yazıyordum. Bir süre sonra da Koç Holding'de çalışmaya başladım.

Yazdığınız kitaplardan para kazanıyor muydunuz?

Yok canım! İlk kitabımdan 50 adet verdiler, sağa sola dağıttım. Kargopulo kitabını yazdım, enteresan, hoş bir kitaptır. Hakkında hiçbir şey bilinmeyen bir hanedan fotoğrafçısının bütün biyografisini çıkardım. Malzemeyi toparlamam 10 yıl kadar sürdü. 1998'de o kitabın tanıtımı yapıldı Rahmi Koç Müzesi'nde. Turhan Baytop vardı, rahmetli, botanik profesörü. "Ne aldın bu kitap için?" dedi. "100 kitap aldım hocam." dedim. Bir tanesini de imzalayıp ona verdim. "Oğlum sen bunları İngiltere'de, Amerika'da yazsaydın her kitaba bir dairen olurdu!" dedi.

Motivasyonunuz neydi peki?

Türkiye'deki yüzeysellik! Türkiye'nin en büyük sorunu derine inmemek. Sıkılıyorlar, devamı gelmiyor. Onun da İngilizcesini söyleyeyim; Attention Defisit Disorder, dikkat eksikliği var Türk insanında! Bir konunun üstüne gidin kardeşim, derinine inin! Bazı insanların buna karşı savaşması gerektiğini düşünüyorum. Assosiation diye bir şey vardır psikolojide; fotoğrafla metni, biyografiyle coğrafyayı birlikte okuyabilmek; bunları kafada birleştirebilecek zeka... Biraz narsisizm gibi oluyor ama aldığım eğitim bu altyapıyı verdi bana. Araştırma ve konuları birbirine ekleme merakı ve becerisi kazandım. En büyük avantajım, Almanca, İngilizce ve Yunanca bilmek. Lisan bildiğim için dışarıdan malzeme bulmam kolay. Tarihte;

fotoğrafları, belgeleri çıkarmak ve tematik olarak yayınlamak çok önemli. O zaman görüyorsunuz ki aslında çoğu şey aktarıldığı ve yazıldığı gibi değil. Bazen sizin bir şey yazmanıza bile gerek kalmıyor, belge, evrak zaten her şeyi anlatıyor... Çok iyi tarihçiler var Türkiye'de. Fakat ellerinde metin bilgilerini renklendirecek malzeme yok. Osmanlı Nişan ve Madalyaları diye kitap çıktı. İstedığınız kadar yazın! Girin Osmanlı Arşivi'ne, kim hangi nişanı almış bütün bilgilere ulaşabilirsiniz. Ben de kullandım o kaynakları. Müthiş belgeler var ama madalyalar, nişanlar nerede? Onların fotoğrafını koymadan; yıllara ve padişahlara göre tiplerini ve varyasyonlarını incelemeden söyleyecekleriniz eksik kalır. Ama malzeme yok! Onun için kurumların da desteklediği paylaşımcı özel koleksiyonculuk çok önemli.

Koleksiyonerler ellerindeki malzemeyi bu tür çalışmalarda kullanmaya açık mı?

Yok! Herkes o kadar da paylaşımcı değil. Benim avantajım bir kurumsal yapının içinde olmak. Bizde maddi güç ve merak yan yana gidiyor.

Almanca ve İngilizce okuldan, peki Yunanca'yı nasıl ve neden öğrenmiştiniz?

Babam balık tutmaya ve yemeye meraklıydı. 12 - 13 yaşındaydım, bir içki getirdiler babama, şişenin üzerinde kargacık burgacık bir şeyler yazıyor, okuyamıyorum. "Okuyacağım bu yazıları!" dedim. Bebekliyim. Arnavutköy, Bebek civarında çok Rum arkadaşım vardı. 15 yaşında başladım öğrenmeye, şimdi İngilizce kadar konuşuyorum.

Karamanlıca okuyabiliyor musunuz?

Okuyorum tabii. Karamanlıca dediğimiz şey Yunan alfabesiyle Türkçe. Onu okumakta bir şey yok.

Osmanlıca?

Osmanlıca'da çok tembellik yaptım. Yücel Demirel benim sağ kolum. O okuyor sağolsun. Ben malzeme biriktirmem. Satın aldığım bir belge 24 saat içinde çözülmüş vaziyette önüme gelir. Yakınımda öyle bir üstat olunca öğrenemedim.

Profesyonel olarak, araştırmacı kimliğiyle çalışmaya başlayana kadar

kaç kitap çıkardınız?

James Robertson, Vasilaki Kargopulo, Dersaadet'in Fotoğrafçıları... Benim için opus magnum'dur o kitap. Hayatım boyunca verdiğim en önemli eserdir.

Yaptığınız tüm diğer önemli çalışmalara rağmen hâlâ orada mı duruyor?

O müthişti. Hem büyük bir boşluğu doldurdu hem de o malzemeler ilk defa insanlara sunuldu. Abdülhamit'in fotoğraf koleksiyonları çok güçlü fakat bir zaafiyeti var; kendisinden önceki döneme dair malzeme yok. Fotoğraf teknolojisi 1840'ta geliştiriliyor. 41'de Abdülmecit tahta çıkıyor. 61'de o ölüyor ve yerine Abdülaziz geçiyor. 75'e kadar tahtta. Abdülhamit'in merakı sayesinde Osmanlı'da fotoğraf arşivleri başlıyor. Önceki 30 seneye ait malzeme yok Türkiye'de. O yıllarda çekilmiş fotoğrafları biz getirdik. Hepsini yayınladık, sergisini yaptık. İstedığınız sergiyi, koleksiyonu yapın, yayına dönüşmezse bir anlamı olmuyor. Yayına dönüştüğü anda ülkenin ortak zenginliği haline geliyor.

Çocukluğunuz ve yetişme yıllarınız İstanbul'un kültürel zenginliğini koruduğu yıllara denk geliyor. Ailenizde ya da yakın çevrenizde kütüphane ya da koleksiyon var mıydı?

Büyük dedem dersiâm. Sultan Abdülhamit'in dersiâmı Kavayeli İbrahim Ethem'in torunuyum ben. 1908'de Abdülhamit tahttan indirilince ekibi de gözden düşmüş tabii. Bu adamcağız da emekliye ayrılmış. Ama yine de Nuruosmaniye Camii'nin Cuma vaazlarını ona verdirirlermiş. Eve kese kese altın gelirmiş. Fatih'te 14 - 15 odalı bir konak varmış, Fatih yangınında yanmış. İskenderpaşa nüfusuna kayıtlıyız biz. 1 numaralı defterin 1. sırasında biz varız. Diyanet İşleri arşivinde ona ait belgeler var.

Büyük dededen kalan şeyler olmuş mu?

İcazetnâme var sadece. 1860'ta Arnavutluk tarafından gelmişler.

Nerede ders verdiği biliniyor mu?

İcazetnamenin üzerinde Gül Baba Tekkesi yazıyor. Bende duruyor icazetnamesi. Türkiye'de hanedana yakın aileler ve asker aileleri dışında

kimse bir şey saklamamış. Çıkan malzeme ve evrakın çoğu Hıristiyanlardan. Osmanlı dokümanı ve evrakının kıymetli olmasının sebebi malzemenin az olması. Okuma yazma problemi de var. Ben posta tarihi topluyorum. Birinci Dünya Savaşı'nda, bütün cephelerde neredeyse 200 bin esir vermişiz. Ama oralardan yazılmış bir şey bulmak çok zor. Çünkü o gariban çocukların hiçbiri okuma yazma bilmiyor. Bir malzeme varsa ya doktordan çıkmıştır ya da teğmenden, yüzbaşidan... Yeri gelmişken söyleyeyim; eski harflerin birdenbire kaldırılması da sıkıntıydı bence. En azından harf devriminden sonraki 30 - 40 sene herkese eski yazı okumayı öğretmeleri gerekirdi ki insanlar geçmişini bilsin. Babam 29 doğumlu, kendi babasından kalma hiçbir şeyi okuyamıyordu. Dedemin kim olduğunu öğrenmek için Nedret İşli'yi gönderdim Diyanet İşleri Arşivi'ne!..

Bugüne kadar çok sayıda sergi yaptınız, kitap hazırladınız. Çalışmalarınızın konuları nasıl şekilleniyor. Konuyu belirleyip ona uygun malzeme mi topluyorsunuz yoksa mevcut malzeme içinden başlık mı çıkarıyorsunuz?

Bu konuda daha önceden yapılmış bir çalışma olmaması önemli bir etken.

Baştan yayın kastıyla başlayamazsınız işe. Öyle bir şey yok! Sigara kutusu toplayacaksınız diyelim. Belli bir aşamadan sonra işin içine iyice dalıyorsunuz ve eksikleri görmeye başlıyorsunuz. O zaman, 'Tamamladığımda şöyle bir çalışmanın konusu olabilir!' diyebiliyorsunuz. Araştırırken nerede durmanız gerektiğini anlıyorsunuz. Sınırlarınız da böylelikle şekilleniyor.

Malzemeyi bir hikâyenin parçası kılabilmek için ciddi bir tarih bilgisi de gerekiyor. O eksikliğini nasıl kapattınız?

Okuyarak! Konular üzerinde çalıştım. 19. yy'ı iyi bilirim ama genel Osmanlı tarihi bilgim yok, teknik bilgim var. Fotoğrafa teknik açıdan, fotoğraf tarihi açısından girdim zaten. Hangi kameralarla çekilmiş, hangi kağıtlar kullanılmış, niye bazıları solukken diğerleri iyi kalmış günümüze? Ancak "Savaş ve Propaganda", "Meşrutiyet'in Yüzüncü Yılı", "Kırım Savaşı'nın 150. Yılı" gibi son yaptığım sergiler ve kitaplar bir ekip tarafından hazırlandı. Tarihin Merkezine Seyahat için de aynı şey geçerli. O işleri ortaya çıkaracak kadar derin bir tarih bilgim yok, koordinasyon ve organizasyon yeteneğim ve yöneticiliğim var. Ekibi kuruyorum. Mesela "Yusuf Franko'nun İnsanları" için bir Fransız'dan karikatür tarihi üzerine yazı aldık. Sinan Kunalp Osmanlı dönemi dış ilişkileri alanında uzman, o bir yazı verdi. Önemli olan büyük resmi doğru şekilde inşa etmek için doğru isimleri bulmak.

Her serginin yayını yapıyor musunuz?

Yapıyoruz, böyle bir imkânımız var. Yayınlarımız kâr amaçlı değil. Neredeyse baskı ve üretim maliyeti tutarına veriyoruz yayınlarımızı dağıtıcılara. Arkamda böylesine bir finansal güç olmasa bu işleri yapamazdım. Ama ben olmasam da bazı şeyler olmayabilirdi.

Ömer Bey'le yollarınız nasıl kesişti?

Ben rahmetlinin, Mustafa Koç'un Avusturya Lisesi'nden arkadaşım. Koç ailesini oradan tanıyorum. 90'lı yılların başında bir gün, koleksiyoncu ve Koç Holding üst düzey yöneticisi Tunç Uluğ "Gel bak seni kiminle tanıştıracam!" diye Ömer Koç'la tanıştırdı beni. "O da senin gibi kitaba meraklı!" dedi.

Ömer Bey'le o zamana kadar tanışıklığınız yok muydu?

Hayır, 1993 ya da 94'te tanıştık. Gerçek bir koleksiyoncu Ömer Bey. Entelektüel ve okumaya meraklı. Kardeşleri; "Biz top oynardık, gezer dolaşırdık. O, daha 8 - 10 yaşındayken elinde bir kitap, köşesine çekilir okurdu!" diye anlatıyor. Bazı şeyler o yaşlarda şekilleniyor. Benim de o yaşlarda okuma merakım vardı.

Tanıştıktan sonra hemen çalışmaya başladınız mı Ömer Bey'le?

Tanışmadan önce ilk kitabımı yazmıştım. Bu işlerin içindeydim. Ortak merak bizi yan yana getirdi. İthalat mümessiliydim o zamanlar. Almanya'dan, İsviçre'den teknik malzemeler getiriyordum. Kargopulo'nun hayatını yazmaya başladığım sıralarda Ömer Bey bir gün Bebek'teki eve geldi. "Bu müthiş bir şey, kitap yapalım!" dedi. 1996 - 97'de beraber projeler yapmaya başladık.

Ömer Bey o zamanlar ne topluyordu?

İstanbul topluyordu yine. Edebiyata da çok meraklı. Osmanlı son zamanları ve erken Cumhuriyet dönemi imzalı, ithafı kitap koleksiyonu yapıyordu. Osmanlıcası çok iyi, yazma da okuyor. İngilizce ve Fransızca'sı ana dili gibi.

İlişkiniz o tanışıklıktan sonra nasıl ilerledi?

Hemen birlikte proje yapmaya başladık. 1998'den beri birlikte çalışıyoruz. Sergiler ve yayınlardan da anlaşıldığı gibi Ortadoğu üzerine önemli bir kitaplığı var. Kitap koleksiyonunun birinci cildi "İstanbul'a Seyahat" başlığıyla çıktı. Orada görüyorsunuz bütün kitapları, şimdi ikinci ve üçüncü ciltler hazırlanıyor.

Bir müze kuracağını açıklamıştı! Takvim netleşti mi?

Ben klasik kısımla; 1930'a, 40'a kadar olan dönemle ilgileniyorum. Bir de çağdaş sanat ayağı var. Çağdaş sanat müzesi Eylül ayında açılacak. Biz Anamed'de ve Sadberk Hanım Müzesi'nde yaptığımız klasik sergilere devam edeceğiz.

Sizin şahsi koleksiyon başlıklarınız evrak ve fotoğraf içerikli. Kitap da topluyor musunuz?

Araştırma nitelikli bir kütüphanem var. Topladığım konulara dair kitap da alıyorum. Bibliyomanlar obje gibi toplar kitabı. Cildi güzel olacak, ender olacak falan. Benim de 3 - 5 tane güzel cildim var, bakıp bakıp zevk alıyorum ama obje gibi toplamıyorum. İçeriği için alıyorum.

Koleksiyonunuzla duygusal bir bağınız da var mı?

Var tabii, olmaz mı? En iyi boş zaman geçirme metodu o. Bir diğer güzel tarafı da ölene kadar yapılabilecek olması. Kafası çalıştığı müddetçe insan toplama ve araştırma işlerine devam edebilir. Merak hiç bitmiyor ki!

Koleksiyonunuzun sizin için en önemli parçaları neler?

Bir şehitten diğer şehide imzalı fotoğraf var bende. İkisi de şehit düşmüş. Orhan, tarihte uçak düşüren ilk Türk pilotu. Çanakkale'de savaşmış. Acıklı bir hikayesi var; Çanakkale'den sonra Hicaz'a gidiyor. Döndükten sonra İzmir'e geliyor ve Yunanlılarla savaşırken Sakız'ın üzerine düşerek şehit oluyor. Şehit olmadan iki sene önce, 1916'da, onunla aynı sene Medine'de şehit düşen arkadaşı Saim'e kendi fotoğrafını imzalamış...

Alamadığınız için uykularınızın kaçtığı parçalar oldu mu?

Hiçbir şeyi kaçırmadım, allem ettim, kalem ettim buldum parasını ve aldım. Benim meraklı olduğum parçalar çok pahalı şeyler değildi. Tombak leğen, ibrik, İznik tabak toplamadım ben. Onlar öyle rakamlara çıkıyor ki erişmek mümkün değil. Kitap, efemera, döküman ve fotoğraf koleksiyonculuğu çok da fazla maddi güç gerektiren şeyler değil, bilgi gerektiriyor.

İlgi alanınız başladığınız zamanki çerçevesini muhafaza ediyor mu? Zamanla yeni alanlara kaydınız mı?

Ben dağılmayı sevmem. Posta tarihi, Birinci Dünya Savaşı Türk Alman ilişkileri, Havacılık tarihi, Askeri tarih... baştan beri bu alanları topluyorum.

Kaç kitap hazırladınız bugüne kadar?

Çok oldu. "[Hatıra-i Uhuvvet](#)", "[Kargopulo](#)", "[James Robertson](#)", "[Hanedan ve Kamera](#)", "[Savaş ve Propaganda](#)", "[Dersaadet'in Fotoğrafçıları](#)"... bunlar da benim diğer çocuklarım.

VASILAKI KARGOPULO

Hazret-i Sütlüce'nin Serfotografı

BAHATTİN ÖZTUNCAY

BOS

Bahattin Öztuncay

Hâtıra-i Uhuvvet

Paris'te Fotoğraflara Çabresi: 1846-1950

AYGAZ

500 YILININ KAY YAKI

ÖZEL M. KİT. KÜLTÜRÜNE KOLEKSİYON

OSMANLI BAŞKENTİNDE FOTOĞRAFÇI VE HAKKÂR
PHOTOGRAPHER AND ENGRAVER IN THE OTTOMAN CAPITAL

BAHATTİN ÖZTUNCAY

ROBERTSON

Hanedan ve Kamera

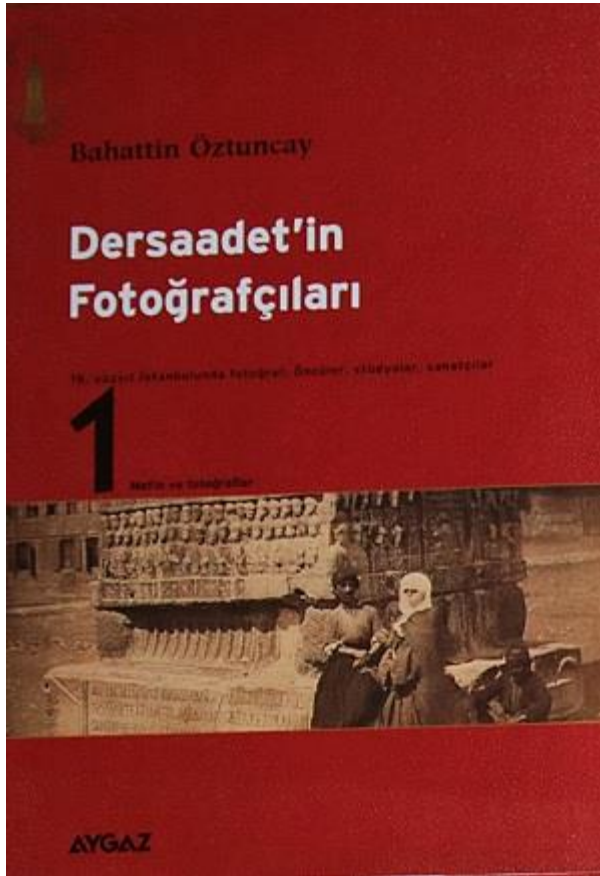
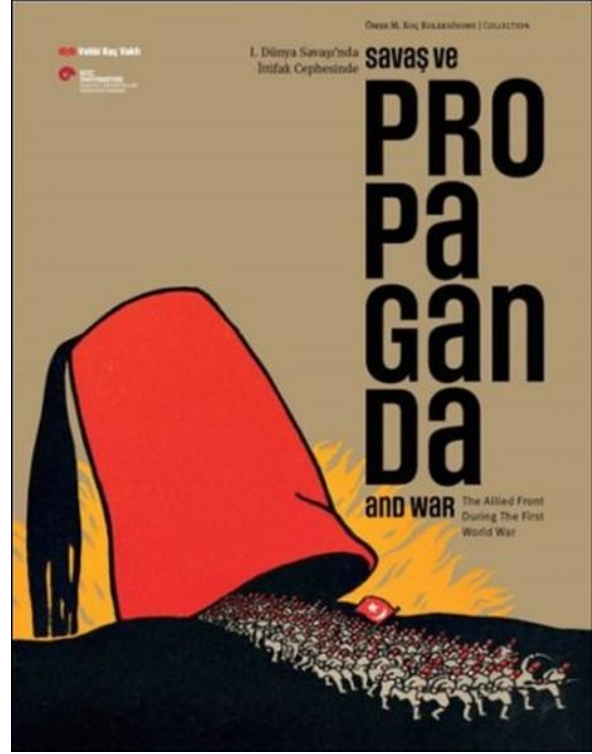
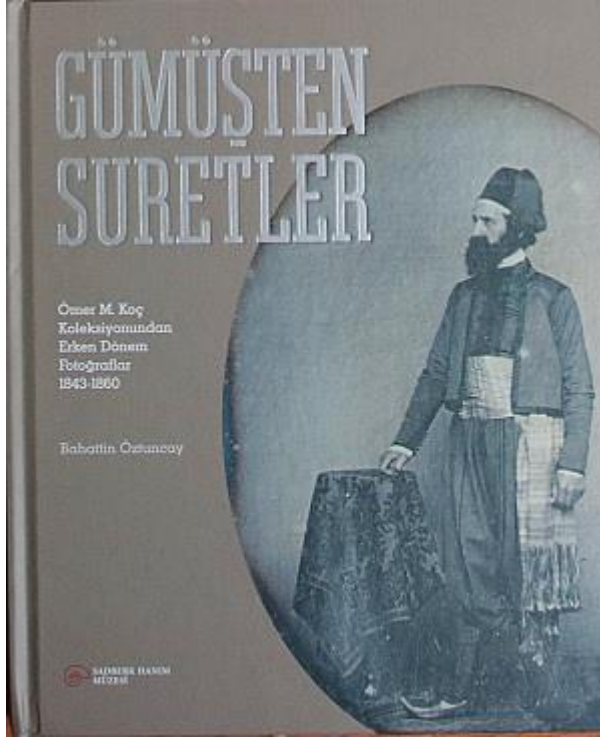
OSMANLI SARAYINDA PORTRELER

Dynasty and Camera

PORTRAITS FROM THE OTTOMAN COURT

Bahattin Öztuncay

AYGAZ

Koleksiyonunuzla ilgili bir planınız var mı?

Büyük bir koleksiyonum yok. Kitap, fotoğraf ve belge topluyorum; objelerin yanında devede kulak. Parasal olarak değil ama bilgi olarak önemli. Şu anda bir planım yok, zaman gösterecek... Kimse bir şeylere sonsuza dek sahip olamıyor. **Koleksiyonerler eseri topladıklarını sanır ama aslında eserler koleksiyoncuları toplar**. Bir koleksiyoncu ölür, eser başkasına geçer. Eser hep aynıdır ve durur... Biz gelip geçiciyiz. **Ramses değiliz ki tombak buhurdanla birlikte gömülelim**.

Bir koleksiyoner olarak bu düşünce size acı vermiyor mu?

Acı verebilir evet, ama yayın haline getirdiğinizde o acı sıfırlanır. Koleksiyonu bir yolla halkla paylaştığınız zaman vazifenizi yerine getiriyorsunuz. Herkesin yapabileceği bir şey değil bu, belli vicdan seviyesine gelmiş olmak lazım. **Her şey para değil ki. Manevi tatmin aramak lazım. Maddi tatmin ararsanız doymazsınız**. Zenginlik insanın paylaşabildiğidir...

Söyleşi: Ayşe Adlı

Fotoğraf: Bahtiyar İstekli

İzinsiz ve kaynak gösterilmeden yayınlanamaz.